

LUND UNIVERSITY

Somalier med framtidstro

Carlson, Benny

Published in:
I & M

2006

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Carlson, B. (2006). Somalier med framtidstro. *I & M*, 33-36.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Somalier med framtidstro

Benny Carlson

Somalierna är en grupp i Sverige som redan från början betraktades som "svårintegrerade". Sådana epitet blir ofta självuppfyllande. I USA däremot har de rykte om sig att vara hårt arbetande, målmedvetna, djärva och flexibla.

Individer ur olika flyktinggrupper upplever högst skiftande öden på arbetsmarknaden. För att förklara dessa variationer kan man inrikta sig på att studera individernas "karakteristika" till exempel ålder, kön, civilstånd, antal barn, utbildning, yrkeserfarenhet, tid i landet. Även sedan man tagit hänsyn till sådana faktorer kvarstår betydande skillnader mellan olika grupper. Det kan förvisso finnas svårångade nätverk och strategier i olika grupper som spelar in. Men det är också lätt hänt att vissa nationella eller etniska grupper på tveksamma grunder får rykte om sig att vara mer eller mindre gångbara på arbetsmarknaden, rykten som via stereotypisering och slentrian blir självuppfyllande.

Somalierna är en av de flyktinggrupper som har lägst sysselsättning i Sverige och som förmodligen har fått en ovälkommen följeslagare i form av ett självuppfyllande ofördelaktigt rykte. Hur skulle man kunna ifrågasätta en sådan följeslagare? Tänk om det någon annanstans i världen finns en miljö i vilken de betraktas som hårt arbetande och företagsamma, där de organiserar sin egen tillvaro och ger uttryck för optimism och framtidstro? Finns det en sådan miljö? Ja, det verkar så.

För ett par år sen fäste en somalisk student, Faisal Mussa, min uppmärksamhet på den höga aktivitetsnivån i den somaliska en-

klaven i Minneapolis, Minnesota, USA. Hösten 2005 åkte jag dit för att skaffa mig en egen bild av den. Mina samlade intryck har jag redogjort för i en skrift, *Somalier i Minneapolis – en dynamisk affär* (Zufi 2006) och jag sammanfattar nu några sidor av saken.

Somalierna i Minnesota är ungefär lika många som somalierna i Sverige – i runda tal 20 000 – och koncentrerade till ett område kring avenyerna Cedar och Riverside ganska nära "downtown" Minneapolis. Området dominerades för hundra år sen av svenska immigranter och har därefter varit genomgångsområde för en rad invandrargrupper som libaneser, vietnameser och hmong.

Att jämföra sysselsättning och företagande hos somalier i Minnesota och Sverige är inte lätt. Den amerikanska statistiken har alls inte lika mycket information att erbjuda om enskilda invandrargrupper som den svenska. Den som finns att tillgå om somalierna i Minnesota kommer från folkräkningen år 2000 och är alltså inte särskilt aktuell. Eftersom den somaliska invandringen såväl där som här är av ganska sent datum – den började några år in på 1990-talet – kan man räkna med att varje år som går har betydelse för gruppens möjlighet att få fotfäste i sin nya miljö.

Allt nog, år 2000 var andelen sysselsatta i den somaliska befolkningen över 16 år i Minnesota 47 procent. Om man försöker räkna om den siffran till befolkningen i åldern 20 – 64 år hamnar man i intervallet 55 – 60 procent. I Sverige var år 2003 andelen sysselsatta bland somalier över 16 år 23 procent och i åldern 20 – 64 år 28 procent. Det förefaller alltså som om sysselsättningen bland somalier är ungefär dubbelt så hög i Minnesota som i Sverige. I Minnesota arbetar de flesta somalier i tillverkningsindustri, transporter, handel och service. I Sverige återfinns de flesta inom vård och omsorg.

Hur är det med företagandet? Enligt de uppskattningar som gjorts av nyföretagarcentret African Development Center (ADC) i

SVENSKA SOM ANDRASPRÅK

Intensivkurs!

Avsedd för sfi kurs C och D samt grundläggande sas.

Folk i Sverige är ett läromedel för studievana elever och kan användas individuellt eller i grupp. Materialet består av 64 lättillgängliga texter skrivna efter intervjuer med familjemedlemmar i olika vardags-situationer.

Till boken hör en elev-cd-rom med styckeord-listor till engelska, arabiska, spanska och

ryska samt över 500 interaktiva datorövningar i uttal, läsförståelse, hörförståelse, ordkunskap och grammatik.

Författare: Marianne Mathlein

Grundligt och repetitivt!

Öva och pröva är ett läromedel för elever med begränsad skolerfarenhet. Läromedlet inriktar sig framförallt på att eleverna lär in ord och grundläggande grammatiska strukturer på ett naturligt sätt. Boken använder så få grammatiska termer som möjligt. Varje kapitel inleds med en text, t.ex.

en artikel eller en väl avgränsad folksaga med ett tydligt kronologiskt händelseförlopp och en komisk slutpoäng. Kapitlen fortsätter med en mängd muntliga och skriftliga övningar som anknyter till texten och avslutas med en utvärdering.

Författare: Karin Elffors

Läs mer om dessa och andra intressanta läromedel i våra kataloger eller på www.bonnierutbildning.se

Avsedd för sfi kurs C och D.

**BONNIER
UTBILDNING**

Order och information
Tel: 08-696 86 00
Fax: 08-696 86 10
www.bonnierutbildning.se

Minneapolis fanns våren 2004 omkring 550 somaliska företag i Minnesota och hösten 2005 omkring 800 företag. Det tyder på att 6 – 7 procent av somalierna i yrkesverksam ålder är företagare och att deras antal ökar snabbt. Det finns i Minneapolis flera somaliska köpcenter med hundratals butiker som erbjuder allt en somalier kan behöva. I Sverige fanns 2003 endast 38 somaliska företagare registrerade, vilket motsvarar endast en tredjedels procent av den vuxna somaliska befolkningen!

Det är svårt att föreställa sig att så dramatiska skillnader i sysselsättning och företagande mellan två länder kan förklaras av en ursprunglig "självelektion" bland flyktingar. Det skulle i så fall betyda att flyktingströmmen från Somalia på ett mycket distinkt sätt har delat sig i två flöden av olika substans när det gäller sådant som ambition och utbildning. De flyktingar man talar med påpekar emellertid ofta att de inte kunde göra några enkla val i fråga om vilka länder de ville komma till och statistikens utseende gör det svårt att jämföra utbildningsnivån hos somalier i Minnesota och Sverige. Skillnaderna framstår emellertid inte som särskilt stora – möjligen är andelen universitetsutbildade något högre i Minnesota.

En etnisk enklav

Den som besöker somalierna i Minneapolis kan inte undgå att bli imponerad av deras arbetsamhet, företaganda och framtidstro. Ätminstone bland somaliska gruppföreträdare, företagare och jobbcoachar finns en inställning som tar sig uttryck i yttranden som "you work hard and you earn something". De flesta somalier i Minneapolis har kommit dit via någon annan miljö i Europa, Kanada eller USA och den vanliga inställningen är att Minnesota erbjuder de bästa förutsättningarna: en "accepterande" miljö med för amerikanska förhållanden god social service, ett väl utbyggt nätverk för flyktingmottagande, välrenommerat utbildningsväsende, stark arbetsmarknad, positivt företagsklimat. Det tycks alltså finnas en selektion i somaliernas "sekundärflyttning" beroende på dragningskraften hos en attraktiv miljö. De somaliska pionjärerna verkar ha lockats av framför allt två ting: den goda tillgången på jobb i livsmedelsindustrin i Minnesota och den goda tillgången på billiga bostäder i de gamla svenskvartererna i Minneapolis.

Somalierna i Minneapolis har, genom att de koncentrerats till en etnisk enklav, uppnått en "kritisk massa" som gjort att individer med företagarambitioner lockas dit för att erbjuda varor och tjänster anpassade till den egna gruppens behov. Det handlar, som var och en som promenerar i ett somaliskt köpcenter kan se med egna ögon, om sådant som kafeterior, kemptvättar, skrädderier, bokhandlar, datorbutiker, frisersalonger, klädesbutiker. Somaliska restauranger och livsmedelsbutiker är naturligtvis legio, liksom somaliska taxichaufförer. Det finns somaliska resebyråer, försäkringsföretag och "multiservice-företag" som hjälper människor med självdeklarationer, ansökningar om permanent uppehållstillstånd, resehandlingar etcetera. På sistone har en del somalier börjat satsa på bensinstationer.

De somaliska köpcentren har uppstått tack vare två palestinska bröder som sammanlagt äger tre köpcenter. Två av centren, som ägs av Sabri Properties, rymmer tillsammans närmare 200 företag. Det råder visserligen delade meningar om huruvida hyrorna är höga eller låga men det verkar uppenbart att de som vill starta företag här får en chans att börja i liten skala, i små lokaler, samtidigt som de kommer i kontakt med en stor kundkrets, alla de somalier som strövar omkring i köpcentret. Köpcentren fyller dessutom en viktig social funktion. De utgör små städer i staden, där människor träffas, äter och fördriver kvällarna tillsammans.

I Europa betraktas enklaven fenomenet med en blandning av hopp och fruktan, mest det senare. Är inte enklaver gemenskaper som vägrar att öppna sig mot det omgivande samhället? Det är naturligtvis svårt att uttala sig om den saken i generella termer. Men den långa amerikanska erfarenheten är att invandrare med gemensam bakgrund först tenderar att hålla samman för att, när de fått fotfäste i sin nya miljö, dras mot "the mainstream". Företagarna utvidgar sina verksamheter för att locka kunder från andra grupper, de som tjänar tillräckligt med pengar flyttar till förorternas villaområden och ekonomisk framgång skänker rent allmänt ett självförtroende som gör att människor inte längre behöver sluta leden så hårt. Detta scenario tycks vara på gång även i fallet med den

somaliska enklaven i Minneapolis, där affärsmän talar om att utvidga sina kundkretsar och flytta ut från enklaven och där man ofta stöter på en pragmatisk kultursyn – vi kan förena det bästa i amerikansk och somalisk kultur! – som uppenbarligen bygger på det självförtroende gruppen erövrat genom arbete och företagande.

Det livliga företagandet är emellertid inte problemfritt. Hussein Samatar, drivande kraft bakom det afrikanska nyföretagarcentret ADC, har i en artikel om "Experiences of Somali Entrepreneurs in the Twin Cities" (Minneapolis och St Paul) i tidskriften *Bildbaan* 2004 pekat på en rad risker: En naiv tro på företagande som kungsväg till snabbt välstånd, kapitalanskaffning inom familj och vänskrets utan tanke på avkastning och återbetalning, skrala kunskaper om produkterna, överretablering inom vissa nischer såsom restauranger, livsmedelsbutiker och klädesaffärer, subventionering av företag genom extra lönearbete eller gratisarbetande familjemedlemmar, undvikande av banker (för att slippa ha med ränta att göra) och bristande bokföring, vilket kan leda till problem med skattemyndigheterna.

Kvinnor möter fler hinder på vägen mot företagande än män gör. Många av dem har visserligen erfarenhet av affärsverksamhet från Somalia och många vill hellre vara egenföretagare än anställda eftersom deras klädsel och bönestunder inte alltid uppskattas på amerikanska arbetsplatser. Men deras verksamheter är inte lika framgångsrika och expanderar inte lika snabbt som männens. Männerna umgås i nätverk och lär av varandra. Kvinnorna har större behov av utbildning och information.

En av de viktigaste frågorna för kvinnorna handlar om kapitalanskaffning. Här kommer den somaliska motsvarighe-

Butikerna i de somaliska köpcentren är små men dignar inte desto mindre av produkter. Den här butiken heter Ali Feer och ägs av Malyun Ali och hennes man Feisal. Malyun Ali arbetar heltid som hemtjänstassistent, driver sin affär och har planer på att bygga eller köpa en bensinstation.

ten till så kallade roterande spar- och kreditföreningar in i bilden. Det kan gå till så att tio kvinnor sluter sig samman och satsar tusen dollar var. Därefter tar en av kvinnorna ut 10 000 dollar och startar ett företag och så fortsätter det tills utbetalningarna gått laget runt. Vem som står på tur kan avgöras av behovens angelägenhetsgrad eller genom lottning.

Service och språk

Ovanpå den ekonomiska basen har somalierna, som så många andra invandrargrupper, själva rest överbyggnader av icke vinstdrivande organisationer, ofta samlade på medborgarcenter (community centers), som med hjälp av anslag från myndigheter, stiftelser och företag tillgodoser sina landsmäns sociala och kulturella behov. Det kan handla om flyktingsservice, jobbsökning, hälsoinformation, kurser i hur man startar företag eller blir politiskt delaktig. När det gäller "modellen" för att tillgodose sociala behov

är skillnaden gentemot Sverige och Kontinentaleuropa, där flyktingars mångfacetterade behov ska utrönas och tillgodoses av offentliganställda och merendels infödda tjänstemän, avgrundsdjup.

Olika inventeringar av somaliernas problem och behov har pekat på amerikanska arbetsgivares ovilja att låta somaliska kvinnor bära sin traditionella klädsel på arbetsplatsen, svårigheter att hitta tillräckligt rymliga och billiga lägenheter för stora och "utvidgade" familjer, somaliers ovilja att sätta sina barn på amerikanska daghem och språksvårigheter. Rapporterna talar emellertid över lag om somaliernas utbildningstörst och entusiastiska tillägnande av det engelska språket.

Språket brukar beskrivas som "nyckeln" till ett nytt samhälle. Har somalierna haft lättare att ta sig in i det amerikanska samhället (än i det svenska) på grund av förhandskunskaper i engelska? Ja, i viss mån. En del universitetsutbildade somalier har haft kunskaper i engelska med sig från hemlandet, andra har lärt sig engelska i flyktingläger i Kenya. En enkät från år 2000 visade att somalier i Minnesota var två till tre gånger mer benägna än andra jämförbara invandrargrupper (ryssar, hmong och mexikaner) att rapportera att de talar och förstår engelska utmärkt, mer benägna att läsa engelskspråkiga tidningar och att ta kurser i engelska. Det förefaller alltså som om somalierna dels haft vissa förhandskunskaper, dels är motiverade att lära sig ett nytt språk (vilket ibland förklaras med flerspråkighet i hemlandet – arabiska i religionsundervisningen och engelska, italienska eller franska på universitetsnivå).

Är det egenskaper i den invandrade befolkningen eller i den mottagande miljön som gör att somalierna i Minneapolis uppvisar en livlig ekonomisk aktivitet? Svaret måste nog bli både och – det handlar om växelverkan. I utgångsläget har miljön erbjudit en fruktbar grogrund för en dynamisk enklavekonomi. När enklaven väl har slagit rot har den attraherat en viss typ av människor, inte minst individer med företagambitioner.

Vid en jämförelse med Sverige måste man betänka att de somalier som kom till USA i början av 1990-talet drogs in i en ekonomi i kraftfull uppgång medan de som kom till Sverige hamnade mitt i en arbetslöshetskris som inte skådats sen 1930-talet. Å andra sidan innebar terrorattentaten 2001 ett avbräck för somalierna i USA. "Vi är bara hälften så framgångsrika som vi hade varit utan 11 september", säger en somalisk företagare i Minneapolis som hävdar att somalierna har blivit försiktigare och inte investerar lika djärvt i Amerika som förut.

De jämförelser somalier i Minneapolis gör med Europa och Sverige är föga smickrande. Så här säger en somalisk företagare: "De europeiska samhällena är slutna och man måste förklara varje steg man vill ta. I Amerika kan man ta ett språng utan att förklara sig för någon. Européerna bedriver en 'policy for losers'." En somalisk restaurangägare som besökt Stockholm berättar om hur en landsman där beskrev sin situation: "Man är som en fluga fångad i ett uppochnervänt glas. Man känner att ens drömmar går i kras." Restaurangägaren formulerar sin syn på livet i USA så här: "Man

Foto: Benny Carlsson

I höghusen vid Riverside Plaza, vid korsningen av avenyerna Cedar och Riverside, bor tusentals somalier. Alldeles intill ligger ett medborgarcenter, Brian Coyle Center.

kan bli vad man vill – den lägsta av de lägsta eller den högsta av de högsta. Ingen försöker krossa ens drömmar."

Livet för somalier i Minneapolis är ingen dans på rosor. Många är fortfarande fattiga och en stor del av de pengar de tjänar slussas vidare till släkt och familj i flyktingläger eller hemma i Somalia. Men många verkar ha en stark tro på framtiden och på att de är på väg ut ur fattigdomen.

"Minneapolismodellen" kan knappast överföras till en annan miljö men det kan finnas ett och annat att lära däriifrån i vårt land, försåvitt man inte vill slå sig till ro med den gamla (och nyligen återuppväckta) uppfattningen att den svenska modellen är världsbäst på integration av invandrare. När får vi i en rapport om somalier i Sverige läsa sådant som man kan finna i amerikanska rapporter: "Somalier är hårt arbetande, målmedvetna, djärva, flexibla och kapabla att lätt anpassa sig till nya miljöer."

BENNY CARLSON ÄR DOCENT I EKONOMISK HISTORIA VID EKONOMIHÖGSKOLAN I LUND